

Motion till riksdagen 2011/12:Fi9

**av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)
med anledning av prop. 2011/12:66**

Godkännande av Europeiska rådets beslut om ändring av artikel 136 i EUF-fördraget – stabilitetsmekanism för euroländer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabiliseringsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.
3. Riksdagen godkänner regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabiliseringsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta om punkt 1 ovan avslås, med det villkoret att regeringen inte ratificerar avtalet innan ett juridiskt bindande socialt protokoll införs på EU-nivå samt innan juridiskt bindande garantier införs för den svenska kollektivavtalsmodellen i enlighet med vad som anförs i motionen.

Motivering

Under de senaste åren har flera av valutaunionens länder, däribland Grekland, Irland, Portugal, Spanien och Italien, drabbats av betydande statsfinansiella problem. Den ekonomiska krisen inom euroområdet har blivit en politisk kris för hela EU.

Fel! Okänt namn på

Den ekonomiska krisen i valutaunionen är emellertid inte ett resultat av bristande budgetdisciplin. Bortsett från Grekland, samt i viss mån Portugal, var de offentliga finanserna i eurozonen innan finanskrisen tämligen starka. De statsfinansiella problem som flera av valutaområdets länder drabbats av är ett resultat av den globala finanskrisen 2007–2009, den gemensamma penningpolitiken, obalanser i det privata sparandet inom valutaunionen samt ”inhemska” fastighets- och bankkriser.

Utan möjligheten till självständig valutapolitik har flera sydeuropeiska länder fått se sin konkurrenskraft urholkad till följd av skillnader i produktivitetstillväxt bland valutaunionens länder. Detta har bidragit till stora underskott i bytesbalanserna och i de offentliga finanserna.

EU har emellertid inte tagit sig an de strukturella problem som ligger bakom den ekonomiska krisen. EU:s svar på krisen har i stället i huvudsak bestått av två delar. För det första har man genomfört diverse stödpaket till de värst utsatta länderna och, som villkor för dessa, omfattande besparingar i de nationella budgeterna samt ingrepp i de fackliga rättigheterna. För det andra har man beslutat om ökad samordning och övervakning av den ekonomiska politiken och skärpta budgetregler. Inget av detta tar emellertid fasta på de bakomliggande strukturella orsakerna till krisen. Snarare riskerar den ensidiga fokuseringen på besparingar och skärpta budgetregler att fördjupa och förlänga den ekonomiska krisen.

Som ett led i krisbekämpningen beslöt rådet för ekonomiska och finansiella frågor (Ekofin) den 9 maj 2010 bl.a. att sätta Europeiska finansiella stabiliseringsfaciliteten (EFSF) som backas upp med garantier från euroländerna på 440 miljarder euro. Med stöd av dessa garantier kan EFSF ta upp lån på de finansiella marknaderna och låna vidare till enskilda euroländer med statsfinansiella problem. Eftersom EFSF är temporär har diskussioner förts om behovet av en permanent ”räddningsfond” för euroländerna. Vid sitt möte den 16–17 december 2010 enades Europeiska rådet om att EUF-fördraget skulle ändras för att inrätta en permanent stabiliseringsmekanism, den europeiska stabiliseringsmekanismen (ESM). En detaljerad överenskommelse godkändes vid Europeiska rådets möte den 24–25 mars 2011, varvid man antog Europeiska rådets beslut 2011/199/EU om ändring av fördraget.

Den ekonomiska krisen fortsatte dock att förvärras, vilket föranledde ett åtgärds paket som presenterades av euroländernas stats- och regeringschefer den 21 juli 2011. Åtgärds paketet innehöll förslag som gjorde det nödvändigt att ändra i det undertecknade ESM-fördraget. Det reviderade ESM-fördraget undertecknades av euroländerna den 2 februari 2012.

Bestämmelserna om Europeiska stabilitetsmekanismen (ESM) finns i:

- ? Europeiska rådets beslut 2011/199/EU om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabilitetsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta
- ? Fördraget om inrättande av europeiska stabilitetsmekanismen (ESM).

Medlemmar i ESM är de medlemsstater i EU som har euron som valuta. När en medlemsstat inför euron kommer den som konsekvens därav att bli medlem i ESM med fullständiga rättigheter och skyldigheter.

Fel! Okänt namn på

Syftet med ESM är att ge finansiellt stöd till euroländer om det är oundgängligt för att trygga den finansiella stabiliteten i euroområdet som helhet. I detta syfte har ESM rätt att ta upp finansiering på de finansiella marknaderna. ESM:s kapital ska uppgå till 700 miljarder euro. Kapitalet ska fördelas på 80 miljarder euro i inbetalat kapital och 620 miljarder euro i garantikapital (infordringsbart kapital). Det inbetalade kapitalet ska betalas i fem lika stora årliga delbetalningar. Garantikapitalet ska helt eller delvis betalas in på begäran, efter beslut med enkel majoritet av styrelsen ifall det behövs för att täcka förluster.

ESM kommer att kunna lämna stabilitetsstöd på fem olika sätt.

1. Förebyggande finansiellt stöd i form av en kreditlina.
2. Rekapitalisering av finansiella institutioner.
3. Lån. Konditionaliteten läggs fast i ett makroekonomiskt anpassningsprogram.
4. Köp av statsobligationer på primärmarknaden, dvs. att ESM köper statsobligationer direkt av den berörda medlemsstaten.
5. Köp av statsobligationer på sekundärmarknaden.

När det gäller den privata sektorns medverkan i stödåtgärder ska ESM följa IMF:s praxis, vilket innebär att den privata sektorns medverkan endast blir aktuell i exceptionella fall. Finansiellt stöd från ESM ska ske på ”strikt villkor”. Sådana villkor kan gälla allt från ett makroekonomiskt anpassningsprogram till fortlöpande iakttagande av i förväg fastställda kvalifikationskrav.

Det kan finnas skäl för valutaunionens länder att inrätta någon typ av finansiell stabiliseringsmekanism som kan kanalisera finansiellt stöd till länder med statsfinansiella problem. Men av följande skäl kan inte Vänsterpartiet ställa sig bakom den föreslagna fördragsändringen.

1. Den privata sektorns medverkan är underställd IMF:s praxis, vilket innebär att den privata sektorns medverkan endast blir aktuell i exceptionella fall. Detta är inte rimligt då den nuvarande krisen i mångt och mycket är en bankkris. Det var excesserna inom den finansiella sektorn som utlöste finanskrisen 2008 och den därpå följande djupa lågkonjunkturen. De statsfinansiella problemen i euroområdet är en direkt följd av detta. Därtill har bankerna kunnat tjäna enorma summor på den förda krispolitiken inom euroområdet. De har kunnat låna pengar till mycket låg ränta av Europeiska centralbanken, inte minst inom ramen för ECB:s nyligen avslutade program med treåriga lån¹, och sedan kunnat placera dessa i t.ex. spanska och italienska statspapper till mycket hög ränta. Det är inte rimligt att de som först skapade krisen, och sedan tjänat stora pengar på den, inte ska vara med och betala för krishanteringen.
2. I fördraget om ESM slås det fast att stöd får ges till rekapitalisering av finansiella institutioner. På detta vis förstärks den nuvarande politiken

¹ De s.k. Longer Term Refinancing Operations (LTRO).

Fel! Okänt namn på

där den finansiella sektorn vältrar över kostnaderna och riskerna på skattebetalarna.

3. I fördraget sägs det att stöd endast kommer att betalas ut på ”strikt villkor”. Någon närmare precisering av dessa villkor görs inte. Det är dock rimligt att anta att villkoren för stöden kommer att ligga i linje med de villkor som EU hittills har ställt upp för stöden till bl.a. Grekland, Spanien och Irland. Dessa har präglats av en nyliberal slagsida i form av krav på sänkta löner, privatiseringar, nedskärningar i offentliga välfärdssystem och urholkade fackliga rättigheter. Förutom att dessa krav har haft en oacceptabel fördelningsprofil har de fördjupat och förlängt den ekonomiska krisen i euroområdet.
4. Artikel 32:3 i ESM-fördraget slår fast följande: ”ESM, dess egendom, medel och tillgångar, var de än finns och vem som än innehar dem, ska åtnjuta immunitet från varje form av rättsligt förfarande utom då ESM uttryckligen avstår från sin immunitet för eventuella åtgärder eller till följd av avtalsvillkor, inbegripet dokumentationen om finansieringsinstrumenten”. Vi menar att denna artikel strider mot grundläggande juridiska principer om öppenhet och ansvarsutkrävande.

Mot bakgrund av ovanstående skäl avslår Vänsterpartiet regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabiliseringsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta. I konsekvens med detta avslår Vänsterpartiet regeringens förslag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Juridiskt bindande socialt protokoll och permanent skydd för den svenska modellen

Eurokrisen har medfört att löntagarnas intressen är satta under stark press. Nödlånen till de mest utsatta länderna har villkorats med omfattande krav på sänkta löner och uppluckrad arbetsrätt. Därtill har EU fattat beslut om ökad samordning av den ekonomiska politiken och skärpta budgetregler i samband med det s.k. 6-paket och den s.k. finanspakten. Inget av detta tar emellertid fasta på de bakomliggande strukturella orsakerna till krisen. Orsaken till den nuvarande krisen har sin grund i den gemensamma penning- och valutapolitiken, vilket skapar makroekonomiska obalanser inom valutaunionen, vilket manifesteras i stora skillnader i ländernas bytesbalanssaldon.

Eftersom EU besynnerligt nog inte tycks se stora överskott i de nordeuropeiska ländernas bytesbalanser som ett problem läggs hela bördan för att komma till rätta med de makroekonomiska obalanserna på underskottsländerna i Sydeuropa. Eftersom länderna i valutaunionen är bundna av den gemensamma valutan är dessa satta under stark press att genomföra s.k. interna devalveringar för att på så sätt förbättra sin konkurrenskraft, där urholkade fackliga rättigheter används som metod för att driva igenom lönesänkningar.

Förslaget om att inrätta en permanent stabiliseringsmekanism, den europeiska stabiliseringsmekanismen (ESM), ska ses i ljuset av detta. Liksom 6-packet och finanspakten adresserar inte ESM valutaunionens strukturella problem. Snarare riskerar den att cementera den nuvarande politiken med nödlån till olika länder parat med ytterligare krav på sänkta löner och urholkade fackliga rättigheter.

Juridiskt bindande socialt protokoll

I samband med den nu pågående ekonomiska krisen har vi sett hur grundläggande fackliga rättigheter angripits i Grekland, Italien och Spanien, däribland rätten att fritt förhandla, teckna och upprätthålla kollektivavtal. Vi ser det som djupt bekymmersamt att krisen utnyttjas politiskt för att underminera arbetstagarnas fackliga rättigheter. EU-domstolens domar i Viking-, Laval-, Ruffert-, och Luxemburgmålen hade redan innan krisen försvagat de grundläggande rättigheterna i förhållande till de ekonomiska friheterna inom EU. Vänsterpartiet liksom arbetstagarnas fackliga organisationer har efter de nämnda domarna ställt krav om att ett juridiskt bindande socialt protokoll ska tillfogas EU:s fördrag. I det sociala protokollet ska fastställas att grundläggande mänskliga rättigheter såsom de grundläggande fackliga rättigheterna, förhandlings- och konflikträtten samt rätten att fritt teckna kollektivavtal, är överordnade EU:s ekonomiska friheter. Det kravet aktualiseras nu i samband med den föreslagna fördragsändringen.

Vänsterpartiet begär därför, under förutsättning att vårt avslagsyrkande avseende regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (yrkande 1) faller, att regeringen inte ratificerar avtalet innan ett juridiskt bindande socialt protokoll införs på EU-nivå. Detta bör riksdagen besluta.

Juridiskt bindande garantier för den svenska kollektivavtalsmodellen

Inför folkomröstningen om ett svenskt medlemskap i EU år 1994 var frågan om garantier för att den svenska kollektivavtalsmodellen skulle bestå viktig för hur många valde att rösta. Den dåvarande regeringen bedyrade att Sverige, i förhandlingar om ett eventuellt medlemskap, hade fått sådana garantier. Det står nu helt klart, inte minst med anledning av Laval-domen, att dessa garantier inte hade något juridiskt värde. I samband med den nu aktuella fördragsändringen måste därför regeringen ställa krav på juridiskt bindande garantier för kollektivavtalsmodellen.

Vänsterpartiet begär därför, under förutsättning att vårt avslagsyrkande avseende regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (yrkande 1) faller, att regeringen inte ratificerar avtalet innan Sverige fått juridiskt bindande garantier för de svenska kollektivavtalen så att de inte kan överprövas av EU-domstolen. Detta bör riksdagen besluta.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 14 mars 2012

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Eva Olofsson (V)

Ulla Andersson (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)